

J. Rimas VAIŠNYS
Jeilio universitetas (JAV, Yale University)
Vytauto Didžiojo universitetas

Pamokos, įgytos pažvelgus pro rakto skylutę į Lietuvos hipių rojų (2)

Santrauka

Straipsnyje parodoma, kaip galima taikyti matematinės dinaminių sistemų teorijos priėgą socialinio reiškinių – subkultūrinės grupės – analizei. Pateikiamas 7-ojo dešimtmečio hipių grupės tyrimo fragmentas, kuriuo parodoma, kaip struktūruojant etnografinę informaciją į būsenos, saviraiškos / išraiškos kintamuosius ir poveikio kintamuosius bei suradus šių kintamųjų sąveikas (kai grupės nariai daro poveikį vieni kitiems, bendraudami tarpusavyje ir kurdami grupės identitetą) galima nustatyti grupės fenomeno esmę⁹.

Raktiniai žodžiai: sistema, dinaminė sistema; aplinkos, išraiškos ir būsenos kintamieji; funkcija, grupės identitetas, etnografija.

Įvadas

Sociologija susieja konkretybę ir bendrybę: pirmuoju atveju tai yra etnografija, susijusi su išsamiu socialinio fenomeno aprašymu. Antruoju atveju – teorinė sociologija, generuojanti sąvokas, kurios bando „sugauti“ ir kuo tiksliau apibūdinti socialinius procesus. Dažnai empiriniai duomenys ir teorija neturi aiškaus tarpusavio ryšio. Tai kyla ir iš sociologiniam fenomenui būdingo kompleksiško, ir dėl šių skirtingų supratimo būdų koncepcinio nesuderinamumo. Šiame straipsnyje mėginame žengti truputį toliau, net jeigu ir labai nedaug, bandydami susieti empirinius ir teorinius supratimo būdus sprendžiant vieną iš neabejotinai svarbių sociologijos klausimų: kaip atsiranda, elgiasi ir išnyksta visuomenės grupės.

Straipsnyje dinaminių sistemų teorijos požiūriu¹⁰ pristatomi preliminarūs sovietmečiu Kauno mieste veikusios hipių grupės *Company* tyrimo rezultatai ir

9 Šis straipsnis yra iš anglų kalbos išversta ir papildyta versija: Ramanauskaitė, E.; Vaišnys, J. R. 2009. Lessons from a Hippie Paradise Glimpsed Through a Keyhole // *Subcultures and New Religious Movements in Russia and East-Central Europe* (ed. by McKay, G. et al.). Oxford, Bern, Berlin: Peter Lang, p. 141–164.

10 Išsamiau apie dinaminių sistemų teoriją žr. J. R. Vaišnio ir E. Ramanauskaitės straipsnį „Lessons from a Hippie Paradise Glimpsed through a Keyhole (1)“ šio leidinio p. 59.

su jais susiję etnografiniai aprašymai.¹¹ Labai netikėta ir ironiška, bet būtent ši grupė mums padeda suprasti subkultūrinės grupės. Ši grupė formavosi jai priešiškoje sovietmečio aplinkoje, o kai ji vis dėlto atsirado, buvo dedamos visos pastangos nuslopinti jos veiklą. Jeigu būtų bandyta tyrinėti šią grupę tuomet, kai ji formavosi ir tam tikra prasme net suklestėjo, toks mokslinis bandymas būtų užgniaužtas.

Straipsnyje pateikiami duomenys apima laikotarpį nuo grupės formavimosi ištakų 1967 metais iki 1972-ųjų, kai grupės aktyvumas buvo nuslopintas išorinių socialinių galių. Susiformavo palanki tyrimui situacija, kai grupės nariai po Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 1990-aisiais ne tik atnaujino, bet ir suaktyvino tarpusavio bendravimą, nors buvo išsisklaidę geografiškai. Šis tyrimas yra pagrįstas devynių grupės narių giluminiais interviu, surinktais 2001–2008 m. Respondentai perteikė išsamią informaciją apie tai, kaip grupė pradėjo formotis ir kaip keitėsi per visą veiklos laikotarpį. Analizuojamas laikotarpis yra ganėtinai ilgas, per jį įvyko esminiai tiek aplinkos, tiek grupės būsenos pokyčiai, todėl galime lengviau nustatyti kai kuriuos svarbius priežasčių ir pasekmių ryšius. Nors galima numanyti, kad kai kurias detales jau ištrynė laikas, toks retrospektyvinis tyrimas atvėrė galimybę geriau suprasti ir įvertinti bendrą kontekstą. Šiame straipsnyje pristatysime išsamią informaciją apie du grupės narius ir jų tarpusavio bendravimą, taip pat jų sąveikas su kitais hipiais bei jiems reikšminga aplinka.

Individai kaip sistemos

Tyrinėjant sukaupta informacija galėtų būti interpretuota įvairiais būdais, tačiau mes pasirinkome sistemų teoriją, akcentuodami dinaminių sistemų prieigą (Luenberger, 1979). Galbūt geriausiai žinomas sociologijos srityje yra T. Parsonso (1951) sisteminės analizės pavyzdys, tačiau verta atkreipti dėmesį, kad E. Durkheim savo knygoje „Elementarios religinio gyvenimo formos“ (1915) jau vartojo konceptualią sistemos sąvoką. G. C. Homans (1950), R. S. Burt (1982) ir vėliau J. S. Coleman (1990) vartoja matematinius terminus grupių elgesio tyrimams, įskaitant sąlyginai mažas grupes. G. C. Homanso (1974) pateikta sąveikų tarp asmeninio elgesio kintamųjų ir grupės normų bei praktikų traktuotė yra glaudžiausiai susijusi su mūsų tyrimų pobūdžiu.

Nors šiame straipsnyje pateikiama tyrimo metodologija remiasi anksčiau minėta tradicija, mes pristatome keletą naujų prieigų. Pirmiausia, lyginant su ankstesniais darbais, siūlomas kitoks sąvokos „sistema“ apibūdinimas. Diskurso visatą konceptualiai (ne fiziškai) padalijame pasitelkdami pagrindinius struktūrinės triados

11 Grupės *Company* etnografinį tyrimą žr. Ramanauskaitė E., 2003. *Kiti tyrimai, susiję su sovietmečio hipių veikla Baltijos šalyse*. Svede, 2003.

terminus: sistema, sąveika ir aplinka. Priešingai ankstesniam sistemos supratimui, kai sistemos požymiai yra apibrėžiami iš anksto, mes sistema laikome tai, kas yra tinkama ir patogu tyrėjui, kitaip tariant – tyrėjas laisvai pasirenka, ką laikyti sistema. Bet kas, kas supa sistemą, gali jai tapti aplinka (pagal pasirinktą interpretaciją), ir labai svarbu, kad nurodant sąveikas būtų išlaikytas loginis simbolinių ir empirinių aprašymų nuoseklumas ir adekvatumas.

Kitas aspektas, kurį pristatome ir sistemiškai naudojame, siedami stebėjimus su dinamine teorija, yra kintamųjų rūšių triada. Naudojant tradicinius sistemų teorijos pavadinimus, triadą sudarytų *įvestys*, *būsenos* ir *išvestys*. Tačiau *etnografiniame kontekste* ši triada geriau nusakoma sąvokomis: *įtakos / poveikiai*, *būsenos ir išraiškos / saviraiškos*. Funkcijos, susiejančios šiuos kintamuosius tarpusavyje, sudaro galimybę sistemiškai tyrinėti priežastinius procesus. Anksčiau aptarta struktūra formaliai matematiškai pristatoma 1 paveikslėlyje. 2 paveikslėlyje perteiktos tos pačios sąveikos, tačiau pritaikytos konkrečiai vienam iš mūsų respondentų. Šiuo atveju grupės narys yra sistema arba veikėjas. (Sąvoką „veikėjas“ vartojame, kai individą laikome sistema). Šios struktūros parodo empirinių duomenų apie grupę organizavimo būdą. Šiuo atveju kintamieji ir funkcijos indukcijos būdu suformuojami iš veikėjų elgesio stebėjimo duomenų (įskaitant giluminius interviu, klausimynus, tyrėjo dienoraščio užrašus ir kitą etnografinę medžiagą). O ankstesniuose dinaminėse sistemų teorijos prieigą naudojusiu autorių darbuose kintamieji ir funkcijos buvo pristatomi aprioriškai teoriniu pagrindu.

Paskutinis tyrimo naujumo aspektas yra susijęs labiau su atsitiktinėmis aplinkybėmis negu su išankstiniu sumanymu: galimybė surinkti duomenis apie grupę nuo pat jos susikūrimo pradžios, kai pagrindiniai veikėjai pradėjo bendrauti. Tai mums leidžia priartėti prie grupės genezės.

1 pav. Sistema – aplinka – sąveikos

Visata yra sudaryta iš sistemų, aplinkų ir sąveikų.
y – sistemos saviraiška (pasirodymas aplinkai); u – poveikis sistemai (iš aplinkos); s – sistemos būseną.
Sistemos elgesys aprašomas funkcijomis: $y = g[s]$ $s' = f[s,u]$ f[.] ir g[.] yra funkcijos (sąsajos tarp vieno kintamųjų verčių ir kitų kintamųjų verčių).

(Luenberger, 1979)

Kauno miesto sode tarp hipių subkultūros pradininkų buvo Alex ir Chris¹². Grupę jos nariai vadino *Company*¹³, – tai asocijavosi su mažu draugų rateliu, kurie dažniausiai mėgo susitikti po pamokų ir leisti laisvalaikį klausydamiesi muzikos, diskutuodami arba tiesiog ieškodami pramogų. Chris draugavo su Alexu. Kad galėtume struktūruoti išanalizuotus empirinius duomenis, surinktus iš šių respondentų, pristatome du pagrindinius veikėjus, pavadintus atitinkamai „Alex“ ir „Chris“. Su kiekvienu šių veikėjų yra susijusios mūsų suformuotos būsenos, saviraiškos ir aplinkos poveikio kintamųjų aibės. Būsenos kintamieji (pažymėti s) atspindi veikėjo vidinį gyvenimą. Saviraiškos arba išvesties kintamieji (pažymėti y) aprašo, kaip veikėjas(-a) išreiškia save išorinei aplinkai. Aplinkos poveikio kintamieji (pažymėti u) aprašo, kokią įtaką aplinkinės visuomenės grupės ar individai daro veikėjui.

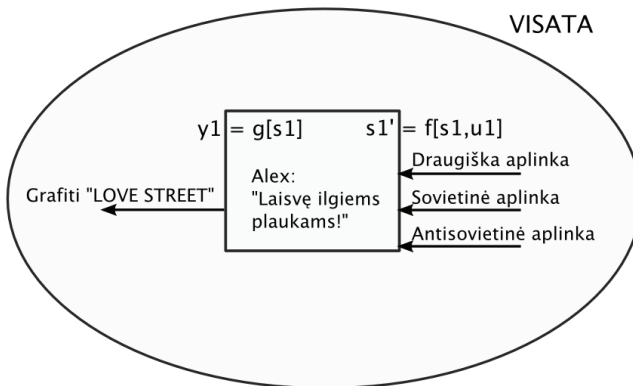
Siekdami iliustruoti, kaip ši prieiga naudojama praktiškai, pristatysime svarbių tyrimo žingsnių pavyzdžius. Pateiksime dviejų minėtų veikėjų aprašymą, pirmiausia „Alex“ ir po to „Chris“. Norint tiksliai apibūdinti kiekvieno veikėjo aplinką, būtina atkreipti dėmesį, kad tai yra daroma sistemos / veikėjo požiūriu: aptariant „Alex“ kaip sistemą, jo aplinkos elementas yra „Chris“, o aptariant „Chris“ kaip sistemą, jo aplinkos elementas yra „Alex“. Aptardami kiekvieną iš šių veikėjų, turėsime aprašyti ne tik jų būseną (nusakyti s), bet ir kiekvieno veikėjo ryšio su jų atitinkamomis aplinkomis pobūdį. Turėsime nusakyti, kaip veikėjas išreiškia save aplinkai (pateikti jo y) ir taip pat – kokį poveikį aplinka daro veikėjui (pateikti u).

12 Siekiant konfidencialumo, respondentų vardai pakeisti.

13 Liet. „kompanija“.

Detalios sąveikos grupuojamos į stambesnes kategorijas, kurių pavadinimai atspindi diskursyvius apibendrinimus. Analizuodami hipių grupės, gyvenusios sovietmečiu, socialinę aplinką, vartojame sąvokas „draugiškas“, „sovietinis“ ir „antisovietinis“, kad nurodytume kategorijas, susijusias su veikėjų aplinka, kylančias jų aplinkoje ir veikiančias jų elgesius bei požiūrius. Draugiškos aplinkos sąveikos yra būdingos bendravimui, pavyzdžiui, su panašiai mėstančiais draugais ar kitais palankiai nusiteikusiai subjektams, kurie iš principo visada remia ir skatina natūralius Alexo ar Chriso interesus net ir tuo atveju, jei kyla trumpalaikių nesutarimų. Galima sakyti, kad jie atstovauja tai visuomenės daliai, kuri yra draugiška minėtiems veikėjams. Sąvoka „sovietinis“ nurodo tą aplinkos dalį, kuri atspindi sovietinės valdžios ir sovietinės visuomenės praktikas ir tikslus. Ši aplinka dažnai verčia veikėją veikti prieš savo paties interesus. Kitos įtakos kyla aplinkoje, kurią galime laikyti opozicine sovietinei aplinkai. Šių sąveikų tipą vadiname „antisovietinėmis“ sąveikomis. Įvairios sąveikos gali būti išreikštos diagrama, kuri parodyta 2 paveikslėlyje. Čia „Alex“ yra sistema.

2 pav. „Alex“ – aplinka – sąveikos

Paveikslėlyje parodyta sistema „Alex“ ir išvardyti galimų sąveikų pavyzdžiai: „Alex“ aplinką sudaro „Chris“ ir kiti grupių nariai (draugiška aplinka), taip pat – kitos sistemos, pvz., mokykla, KGB (sovietinė aplinka), kaimynai (antisovietinė aplinka). Paveikslėlyje simboliniu hipių šūkiu „Laisvę ilgiems plaukams“ išreikšta „Alex“ būseną, atsirandanti bendraujant su aplinka. Taip pat simboliškai įvardyta ir „Alex“ saviraiška: ant miesto sienos nupieštas grafitas „Love street“ (Meilės gatvė).

Kadangi iš karto turime pristatyti daugybę faktorių, patogiau pateikti informaciją lentelėse. Toliau straipsnyje pateiksime reprezentatyvius šių faktorių pavyzdžius, susiedami juos su empirine informacija, surasta interviu tekstuose.

1 lentelėje pateiktas *draugiškos aplinkos* kintamasis ir jo vertės. Tai yra Alexo ir Chriso aplinkos, kurių vertybės yra artimos subkultūrinėms hipių vertybėms (kaip jas suvokė respondentai). Straipsnio apimtis mums neleidžia išplėtoti ir aprašyti visų verčių semantikos, kuri, be abejo, etnografiškai atskleistų sovietmečio hipių gyvenimo savitumą. Čia apsiribosime pateikdami tik draugiškų aplinkų struktūrą (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Draugiškos aplinkos

Alexo draugiškos aplinkos	Chriso draugiškos aplinkos
Laisvi plotai po pamokų.	Laisvi plotai po pamokų.
<i>Company</i> miesto sode.	<i>Company</i> miesto sode.
<i>Big Beat'o</i> festivalis Rygoje.	
<i>Pop session</i> Kaune.	<i>Pop session</i> Kaune.
Pirmoji studentiška diskoteka „Saulutė“ Kaune.	Pirmoji studentiška diskoteka „Saulutė“ Kaune.
Stovyklavietė prie Kauno marių.	Stovyklavietė prie Kauno marių.
Rygos komuna.	
„Hipių Meka“ Palangoje.	„Hipių Meka“ Palangoje.
	Tėvas, brolis, senelis – savamoksliai muzikantai. Tėvas pats pasidarė smuiką, senelis grojo nepriklausomame orkestre.
<i>Big Beat'o</i> grupė „Raganiai“.	<i>Big Beat'o</i> grupė „Raganiai“.

Lentelėje pateikta informacija ne tik supažindina su Alexo ir Chriso draugiška aplinka (kuri būdinga ir daugeliui kitų sovietmečio Lietuvos hipių), bet ir leidžia palyginti Alexo ir Chriso *draugiškos aplinkos* kintamojo vertes. Kai kurios vertės būdingos abiem respondentams, kitos – tik vienam iš jų. Kadangi Chris ir Alex bendravo tarpusavyje, tikėtina, kad jie dalijosi išpūdžiais, patirtais dalyvaujant skirtingose aplinkose, ir taip kūrė savo hipišką tapatybę. Čia pateikta tapatybės samprata sutampa su *tapatybės kaip mąstymo būdo* interpretacija. „Tiesa ir tapatybė yra ne fiksuoti objektai, bet reglamentuotas būdas kalbėti apie pasaulį ir apie save“ (Barker, 2005: 19)¹⁴.

Toliau pateiksime lauko tyrimų duomenis, parodančius, kaip veikia funkcija realiomis sąlygomis. Kitaip tariant, parodysime, kaip hipiuojančio Alexo būseną yra susijusi su draugiškos aplinkos poveikiu ir su sovietinės aplinkos poveikiu. Draugiškos ir sovietinės aplinkų poveikiai Alexo būsenai ir elgesiui parodyti toliau pateiktoje 1a lentelėje.

¹⁴ “Truth and identity are not fixed objects, but are a regulated way to speak about the world or ourselves” (Barker, 2005: 19).

1a lentelė. Alexo būsenos pasikeitimai bendraujant su aplinka
(lentelė skaitoma horizontaliai, kaip nurodo rodyklės)

u1 – draugiška aplinka:	s1 – būseną:	y1 – saviraiška:
Rygos <i>BigBeat'o</i> festivalis / 1969 m.	Roko muzika ir hipių išvaizda – subkultūrinė vienovė	Bendravimas, kalbos apie muziką, plaukai, džinsai, <i>antiwar'ai</i> ¹⁵ .
u3 – sovietinė aplinka:	s3 – būseną:	y3 – saviraiška:
Festivalis apsuptas civiliais drabužiais užsimaskavusios milicijos.	„Mūsų yra daug. Mes esame jėga!“	Atviras, išdidus elgesys.

Rygos *Big Beat'o* festivalis (1969 m.) buvo pirmasis toks festivalis buvusioje TSRS. Tai yra draugiška Alexo aplinka (u1), kurioje jis sutinka daugiau bendraminčių, patiria subkultūrinę vienybę (s1). Tai yra terpė, tinkama formuoti subkultūrinei savimonei, hipiškai tapatybei, kuri atsiskleidžia per subkultūrinę saviraišką (y1). Lentelė taip pat parodo situaciją, kai greta draugiškos aplinkos išryškėja ir sovietinė aplinka – KGB (u3): festivalis apsupamas užsimaskavusios milicijos. Tai padeda Alexui suvokti save ne izoliuotai, o vienybėje su kitais hipiais, patirti bendrumo pojūtį, atsiranda subkultūrinio „mes“ suvokimas (s3), padedantis mesti iššūkį agresyviai sovietinei aplinkai (y3).

Pateikiame respondento interviu fragmentą, kuriame atsiskleidžia jo perteiktos (lentelėje aprašytos) aplinkos, būsenos ir saviraiškos kintamųjų verčių sąveikos.

Alex: Ten susipažinom su daug kuo. Žmonės buvo iš Chabarovsko atvažiuavę. Buvo labai juokinga, kažkodėl tai milicijos buvo mažai, bet labai daug greitųjų pagalbų pristatyta aplink sporto rūmus... Ir tu įsivaizduoji, kai pamatai, kad mes jėga – kokie 200–300 žmonių, o ne 5-4 ten užsimaskavę po kapišonu: atsisegi, sakai, aha, gerai, lipsiu... Tokie, žinai, krūti, su visais *antiwar'ais*, džinsuoti, tai supranti – jėga. ... Tai 1969 metai. Ženkliuką dar turiu. Sumaigyta visas...

Alexo ir jo bendraminčių gyvenamoje tikrovėje pastebime daugiau sovietinių aplinkų (ne tik KGB). Kad būtų lengviau įsivaizduoti šią tikrovę, toliau 2 lentelėje pateikiame abiejų respondentų sovietines aplinkas.

¹⁵ *Antiwar'ai* – dideli apvalūs ženkliai su užrašais ir piešiniais, išreiškiančiais pasipriešinimą karui.

2 lentelė. Sovietinė aplinka

Alexo sovietinė aplinka	Chriso sovietinė aplinka
Mokytojai draudžia nešioti ilgus plaukus.	Mokytojai draudžia nešioti ilgus plaukus.
Už atsisakymą nusikirpti ilgus plaukus pašalintas iš komjaunimo / 1968 m.	
	Po 8 klasių baigimo mokytoja įrašo charakteristikoje – „priešiškas tarybinei santvarkai“ / 1967 m.
Milicija suima už gėlėtus džinsus, išjuokia ir išveja iš Palangos / 1969 m.	Milicija suima už gėlėtus džinsus, išjuokia ir išveja iš Palangos / 1969 m.
KGB verčia išduoti draugus.	KGB verčia išduoti draugus.
KGB bando išvaikyti Kauno <i>Pop session</i> / 1971 m.	KGB bando išvaikyti Kauno <i>Pop session</i> / 1971 m.
KGB persekioja keliaujant į Rygos komuną.	
Uždarytas į beprotnamį / 1972 m. ¹⁶	

Atidžiau pažiūrėję į 2 lentelę matome, kad Alex ir Chris turi bendrą sovietinės aplinkos patirtį (sutampančios eilutės dešinėje lentelės pusėje, kurioje pažymėtos Chriso aplinkos, ir kairėje pusėje, kurioje pažymėtos Alexo aplinkos). Taip pat matome, jog kai kurios vertės skiriasi. Pavyzdžiui, Alex yra labiau nukentėjęs nuo KGB, nes dalyvavo Rygos komunoje, kituose politizuotuose sambūriuose, kurie nebuvo susiję su *Company* veiklomis. Tikėtina, kad Chris ir Alex bendraudami perdavė vienas kitam dalį savo asmeninės patirties arba tiesiogiai, arba dėl savo besikeičiančio elgesio.

3 lentelė. Antisovietinė aplinka

Alexo antisovietinė aplinka	Chriso antisovietinė aplinka
	Tėvas pasakoja apie tarpukario Lietuvą.
	Kartu su broliu klausosi Vakarų radijo.
	Tėvas namuose pasisako prieš sovietų valdžią.
Kaimynas vargonininkas pasakoja apie bažnytinius ir kalendorinius ritualus bei apie tarpukario Lietuvą.	
Kaimynas profesorius duoda skaityti Šapokos istoriją.	
Įsijungia į kitą labiau politizuotą grupę, kuri pasisako prieš valdžią.	

¹⁶ Uždarymas į psichiatrinę ligoninę buvo viena iš KGB priemonių susidoroti su disidentais bei kitais, kurie neatitiko socialinių normų.

3 lentelėje pateiktas antisovietinės aplinkos kintamasis, kurio vertės suteikia informacijos apie sovietinei ideologijai prieštaringas žinias, kurių Chris ir Alex gauna už mokyklos sienų – šeimoje, iš savo kaimynų. Šios žinios turėjo įtakos jų savimonei ir subkultūrinei saviraiškai.

Palyginę vertes matome, jog nors abu respondentus pasiekia panašios žinios apie tarpukario Lietuvą, kritika santvarkos atžvilgiu, jie jas gauna iš skirtingų šaltinių: Chris – iš šeimos, Alex – iš kaimynų. Remiantis tyrimo duomenimis matyti, jog jų abiejų aplinkoje vykdavo atviros diskusijos, kritikuojančios santvarką. Analizuojant Chriso ir Alexo hipiavimo laikų istoriją aiškėja, jog nemažai laiko jie praleisdavo Chriso namuose, nes Chriso tėvai toleravo jų vertybes. Todėl tikėtina, kad Chriso šeimos ir paties Chriso požiūris į santvarką Alexui buvo ne tik žinomas, bet ir padėjo jam įgyti daugiau žinių apie ikisovietinę Lietuvą.

Mūsų naudojama sisteminė prieiga reikalauja, kad būtų sugeneruotas kiekvieno grupės nario sisteminis aprašymas. Toliau analizuojame Chriso interviu bei pateikiame sąveikų ir būsenų apibūdinimo pavyzdžius. Iliustracijai pasirinkome epizodą iš Chriso hipiavimo laikų, kuris paaiškina, kaip veikiant antisovietinei ir sovietinei aplinkai formuojasi jo požiūriai ir kaip jie keičia elgesį. 3a lentelė pristato antisovietinės ir sovietinės aplinkos poveikį Chriso elgesiui.

3a lentelė. Chriso būsenos pasikeitimai veikiant aplinkai / 1967 m. / 8–9 klasė

u2 – antisovietinė aplinka	s2 – būseną	y2 – išraiška
Chriso tėvas neigiamai vertino sovietinę santvarką.	Chris suvokia, kad istorijos vadovėliai meluoja.	Jis ieško tikros informacijos apie istorinius faktus, apie vasario 16-ąją.
u3 – sovietinės aplinkos:	s3 – būseną:	y3 – išraiška:
a) mokytoja neigiamai atsiliepia apie senovės Lietuvos kunigaikščius: Kęstutis buvo barbaras;	a) Kęstutis nebuvo barbaras!	a) Chris konfliktuoja su mokytoja;
b) mokytoja parašo Chriso charakteristikoje, kad jis pasisakė prieš tarybinę santvarką / 1967 m.	b) „Aš neįsivaizdavau, kodėl taip įrašė“.	b) Chris nusprendžia palikti mokyklą ir susirasti darbą.

Chris augo šeimoje, kurios požiūris į sovietinę santvarką buvo negatyvus (u2). Tai padėjo susiformuoti Chriso požiūriui į sovietinę aplinką (s2), skatino jį domėtis istorija (y2). Istorijos mokytoja per pamokas neigiamai atsiliepė apie Lietuvos kunigaikščius (u3 a). Chris buvo šokiruotas tai girdėdamas (s3a). Jis konfliktavo su istorijos mokytoja dėl istorijos dalykų (y3a). Todėl po aštuntos klasės baigimo

mokytoja Chriso charakteristikoje įrašė: „Neigiamai atsiliėpė apie esamą santvarką“ (u3b). Buvo akivaizdu, kad, baigęs mokyklą, tokia charakteristika užkirto jam kelią toliau mokytis universitete (s3b). Vėliau, mirus tėvui, konfliktai su mokytojais prisidėjo prie Chriso sprendimo mesti vidurinę mokyklą (y3b).

Chriso patirtis mokykloje brandino jį kaip asmenybę, formavo jo priešišumą mokyklai ir santvarkai. Baigęs 10-tą klasę (mirus tėvui), Chris meta mokyklą ir pradeda dirbti dažų sandėlyje, Kauno Nemuno prieplaukoje. Toliau analizuodami Chriso ir Alexo bendravimą matytume, jog jų veiklos pasipildo tokiais dalykais: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikus liudijančių freskų paieškos bažnyčiose, Vasario 16-osios šventimas, diskusijos su Alexo kaimynu vargonininku apie senovės Lietuvą ir pan. Čia aptarti ryšiai nustatyti remiantis toliau pateiktu interviu fragmentu ir kitais duomenimis.

Chris: Brolis visą laiką klausydavo „Amerikos balso“, „BBC“, tai jau čia buvo kaip vakarieni vakarais. Klausydavo politiką, ir aš taip pat politiką, ir po politikos jis jau išjungdavo, sakau – palauk, tu neišjunk, kas čia bus toliau, o toliau būdavo muzikinės laidos, o tai jau čia tas ir klausydamas. Laidos būdavo geros, visos naujienos...

(...)

K: Ar jūs tada žinojot kitokią informaciją, negu mokytoja pasakojo?

Chris: Tai aišku.

K: O iš kur?

Chris: Na, užsienio balsai. (...) Gal pradėt reiktų nuo tėvo, nes tėvas buvo toks... labai į tą tarybinę santvarką žiūrėdavo keistai... (...). Tėvas ir mus taip daugmaž auklėjo, pas mus šeima buvo didelė, mes – keturi broliai ir dvi seserys, šešiese augom... Mano tėvas visada sakydavo: (...) tai nieko nebus iš tos tvarkos ir iš tos valdžios.

(...)

K: O apie Lietuvos nepriklausomybę ar jūs ką nors girdėdavot?

Chris: Tai aišku, vasario 16-oji. Atsimenu tada „Rycerskie“ išėjo lenkų toks vynas, o jame buvo vytis ir lenkų erelis¹⁷. Tais laikais vytis ant vyno... nu tai nesvarbu, kad ant vyno, bet jis Vytis, tai jau čia buvo pliusas, jei mes tą vyną gerėm vasario 16-tąją. Čia buvo 1968–1969 metai turbūt. (...) Monetų turėdavau daug lietuviškų smetoniškų, domėjausi numizmatika, tai kildavo klausimų: o kodėl čia Vytis atspausdintas? (...) Tokios informacijos nebuvo, kai ką tėvas papasakojo, kai ką... kaimyną tokį turėjau senuką, tas su mielu noru pasakodavo apie tuos laikus ir visada baigdavo: „Ale kokie ledai būdavo skanūs prie Smetonos“.

(...)

K: Jūs apie istorijos mokytoją užsiminėt...

Chris: Tai čia jau truputį prasideda politika. Su istorijos mokytoja tai ir kildavo tokie konfliktai, dėl istorijos... Kažką tai ten apie Vytautą, apie Kęstutį, nu, žodžiu, apie barbarus... ir pasi- ginčydamas. Finalas toks, kad aštuonias klases kai baigiau, visiems parašė charakteristikas, na ir sako: „Ar paskaityt?“ Visa klasė sako: „Taip, paskaityt“. Nu ir skaitė ten to, tai ten to, o kai mano charakteristiką perskaitė, tai visa klasė net sužė: „Neigiamai atsiliėpė apie esamą santvarką.“ Aštuntoj klasėj, kur tos auklėtojos protas..., aš neišvaizdavau, kodėl taip įrašė... (...)

¹⁷ Lietuvos ir Lenkijos Jungtinės Karalystės (XVI–XVII a.) herbas buvo sukurtas panaudojant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės simbolių Vytį ir Lenkijos karalystės simbolių Erelį.

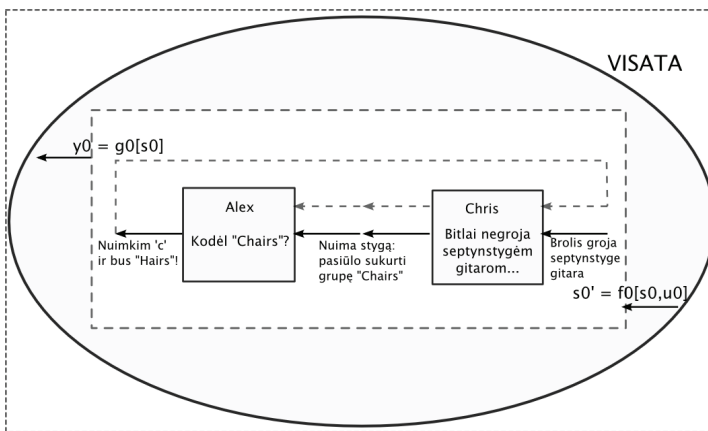
Mirė tėvas, aš jau buvau baigęs 10 klasių. Mamai pasakiau – viskas, į vienuoliktąją neisiu (...), eisiu dirbt, reikia pinigų, nes matau, kad bus truputį šeimoj sunkiau. ...Vis tiek aš ten toj vidurinėj..., ten su ta auklėtoja nesutarimai..., ir aš išėjau, įsidarbinau į Nemuno laivininkystę sandėlininku.“

Grupių link

Anksčiau pateikti pavyzdžiai ir jų apibūdinimai buvo skirti parodyti analizės būdą, kai interviu / klausimyno duomenys, apimantys empirinius stebėjimus, yra transformuojami į aiškesnę teoriškai motyvuotą struktūrą, kurios labai svarbios kiekvienam respondentui, kaip sistemai, charakterizuoti.

Kai informacija apie kiekvieną veikėją yra suorganizuota pagal minėtą pavyzdį, galime struktūruoti grupę kaip visumą. Toliau ir pristatysime svarbius grupės analizės žingsnius, remdamiesi atrinktais pavyzdžiais. Svarbi šio etapo užduotis yra sukurti sąveikas tarp atskirų veikėjų, kuriuos apibūdiname, siekdami atitinkamai išvystyti visos grupės savybes. Taigi mūsų tolimesnis uždavinys yra analizuoti, kaip mūsų abu veikėjai – Alex ir Chris – bendrauja vienas su kitu (nepamirštant, kad jie toliau bendrauja ir su kitomis aplinkomis). Šis procesas pristatytas 3 paveikslėlyje, kuriame Alex ir Chris yra pavaizduoti keturkampėmis dėžutėmis, o jų sąveikos (vieno su kitu ir kitomis jų aplinkomis) pavaizduotos rodyklėmis. Grupių charakteristikų aprašymui svarbios tos rodyklės, kurios jungia du individus vieną su kitu, ypač svarbios abipusės sąveikos. Grupę šiuo atveju galima identifikuoti kaip savarankišką sistemą.

3 pav. Alex–Chris–aplinkos sąveikos

3 paveikslėlyje parodytas bendravimo fragmentas, kai Chris ir Alex priima draugiškos aplinkos įtakas ir bendraudami tarpusavyje sukuria savo subgrupės būseną, kuri keičia jų elgesį.

Paveikslėlyje ovalo viduje punktyrine linija pažymėtas stačiakampis apibrėžia dviejų bendraujančių narių grupę (sistemą), kurios būseną yra susijusi su abiejų narių (subsistemų) „Alex“ ir „Chris“ bendravimu ir išorinės aplinkos, esančios už grupės ribų, poveikiu. Paveikslėlio dešiniajame apatiniame kampe esanti funkcija $s0' = f0[s0, u0]$ nurodo, kad sistemos (grupės arba jos nario) būseną tam tikru laiko momentu yra susijusi su jos būseną ankstesniu laiko momentu ir su ją veikiančia aplinka (aplinkos poveikį grupei simbolizuoja vientisa rodyklė, įeinanti į punktyru apibrėžtą stačiakampį – grupę / sistemą). Paveikslėlio kairiajame viršutiniame kampe esanti funkcija $y0 = g0[s0]$ nurodo, kad sistemos (grupės arba jos nario) saviraiška aplinkos atžvilgiu yra susijusi su jos būseną.

Paveikslėlyje parodyta konkreti Chriso aplinka yra brolis, grojantis septynstyge gitara. Brolio poveikis Chrisui parodytas į Chriso langelį įeinančia rodykle. Chrisui patiktų brolio muzika, tačiau jis žino, jog Bitlai negroja septynstygėmis gitaromis (Chriso būsenos vertė). Šią Chriso būseną lydi veiksmas: jis nuima stygą (iš Chriso langelio išeinanti rodyklė) ir siūlo Alexui sukurti grupę „Chairs“ („Kėdės“) (į Alexo langelį įeinanti rodyklė). Alexui patiktų kurti grupę, tačiau kodėl „Chairs“? Ši nuste-bimą lydi nauja mintis „Nuimkim ‚c‘ ir bus „Hairs“ („Plaukai“) (rodyklė, išeinanti iš „Alex“ langelio ir įeinanti į „Chris“ langelį).

Tolesnėse 4, 5 ir 6 lentelėse parodoma, kaip „Alexo–Chriso–aplinkos sąveikų“ diagrama susieta su etnografinėmis žiniomis. Lentelėse pateikiami sąveikų tarp individų pavyzdžiai, kurie sąlygoja grupės tapatybės formavimą ir stiprinimą.

4 lentelė. Ryšiai tarp dviejų veikėjų (Chriso ir Alexo)

ua – Alexo aplinka	sa – Alexo būseną	ya – Alexo saviraiška
Alex Rygoje jaučia KGB spaudimą.	Kyla maištas: „Mes – jėga.“	Pasakoja Chrisui, kad Rygoje yra daugiau laisvės, daug ilgaplaukių jaunuolių.
uc – Chriso aplinka	sc – Chriso būseną	yc – Chriso saviraiška
Alexo patirtis papildo Chriso sovietinės sistemos patirtį.	Chris prisijungia prie maišto būsenos: „Mes esame jėga.“	Aš pėsčias eičiau į Londoną, jei tik jie leistų man išvykti.

4 lentelėje yra pateikti duomenys apie tai, jog Alex Rygoje patiria KGB spaudimą (ua), kuriam jis pasipriešina suvokdamas subkultūrinę vienybę su kitais festivalio dalyviais: „Mes – jėga“ (sa). Grįžęs iš Rygos, Alex tai pasakoja Chrisui (ya), kuris, bendraudamas su istorijos mokytoja, taip pat įgijo sovietinės aplinkos spaudimo patirtį. Chris po to, kai mokytoja jam įrašė į charakteristiką: „Priešiškas sovietinei santvarkai“, pradeda geriau suvokti sovietinės sistemos galią, todėl supranta ir Alexo patirtį (uc). Alexo perteikta patirtis papildo Chriso sovietinės sistemos patirtį, palaiko maiš-

to būseną, pagilina „Mes – jėga“ suvokimą (sc) ir skatina toliau priešintis (yc).

Kitas etnografinis pavyzdys, pateiktas 5 lentelėje, aprašo sąveikas tarp Chriso ir Alexo, kai jie organizavo savo boheminį gyvenimą Palangoje, kuri buvo sovietmečio bohemos (muzikantų ir kitų menininkų) susitikimo ir pramogų vieta.

5 lentelė. Kelionė į Palangą / 1969

u1 – draugiška aplinka	s1 – būseną	y1 – saviraiška
a) Chris pirmą kartą atvyksta į Palangą, vadinamą hipių Meka;	a) Chris Palangoje patiria laisvės jausmą;	a) Chris pasakoja Alexui savo patirtį, kviečia jį vykti kartu;
b) Alex priima Chriso kvietimą.	b) gyvenimo laisvėje laukimas.	b) piešia gėles ant kelnų ir užrašus apie meilę, vyksta į Palangą ir pasineria į bohemos gyvenimą.
u3 – sovietinė aplinka	s3 – būseną	y3 – saviraiška
Milicija suima, tardo, atima simbolius, liepia išvykti iš Palangos.	Nesupranta, kodėl jų išvaizda kelia juoką, kodėl atima Vytį.	Ne iš karto, tačiau išvyksta iš Palangos.

Chris turėjo galimybę nuvažiuoti į Palangą, kuri buvo laikoma hipių Meka (u1a), ten patiria laisvę (s1a). Grįžęs pasakoja įspūdžius Alexui ir kviečia jį kitą vasarą vykti kartu (y1a). Alex priima Chriso kvietimą (u1b), praeina ilgas laukimo laikas (s1b), ir kitą vasarą jie ruošiasi keliauti. Išpiešia kelnes gėlėmis ir užrašais apie meilę, nes taip suvokia hipišką romantizmą. Palangoje gyvena bohemiską gyvenimą (y1b). Dėl keistos išvaizdos, gėlių ant kelnų ir užrašų Chrisą ir Alexą pastebi Palangos milicija, suima juos, išklauskina, ką jie veikia, ir liepia išvykti iš Palangos (u3). Chris ir Alex nesupranta, kodėl milicija juokiasi iš aprangos, kodėl atėmė sagą su Vyčiu (s3). Ne iš karto, tačiau abu išvyksta iš Palangos (y3).

Empiriniai duomenys, kuriais remiantis suformuoti dviejų sistemų („Chris“ ir „Alex“) ryšiai

Chris su Alexu Palangoje pirkdavo vyną, eidavo į šokių, ieškodavo nemokamų pramogų, nes neturėjo pinigų, miegojo ant šieno šalia šokių aikštelės išsinuomoję paklodę.

Chris: Na taip, o paskui piešti džinsai gėlėti, na ten plaukų ilgis toks buvo palyginus..., žodžiu, užkliuvo kažkam. Vieną rytą mus pažadino, į duris bum bum pasibeldė, atėjo du su uniforma ir vienas civilis. „Gavom duomenų, kad jūs čia neregistruoti gyvenat“. Ką mes žinoma, kur čia registruotis dar reikia. Iškart visi: „O kur jūsų tos gėlėtos kelnės, čia? Na gerai...“ Už tų daiktų..., einam į miliciją. Dar ten apieškojo daiktus mūsų. Ieškojo ieškojo ir pas mane cukrų rado, ir iš karto tas civilis, įtartinais taip nagu patrynęs: „Kas čia?“ Sakau: „Cukrus“, o jis toks kišenėj apsitrynęs, jau nepanašus į cukrų..., bet tada mes apie narkotikus

jokius neturėjom supratimo. Paskui iškart pagalvojau po kelių metų, kad jis turbūt įtarė kažką tokio. „Kodėl jis čia, kišenėj?“ „Kad saldesnis gyvenimas būtų.“ „O tas arklukas kieno?“ Sakau: „Taigi čia Vytis“. „Iš kur jį gavai? Kiek laiko nešioji? Kodėl nešioji?“ Čia buvo vasarą, čia buvo 1969-ųjų vasara, man buvo apie 17 metų. Nu ir ką, mus ten palaikė, nufotografavo aprenę tais džinsais...

Kl.: Aprengė ir nufotografavo?

Chris: Taip, nes mes turėjom ir kitų rūbų. Aprengė tais džinsais, nufotografavo. Jiems didžiulį juoką kažkodėl sukėlė mūsų tie rūbai. Sako, tokių dar nematėm...“ (...) Mums pasakė, kad, žodžiu, „Kad šiandien jūs Palangoj nebūtų, gerai?“ Gerai, bet kur tau, oras geras, mums ten buvo likę kelios dienos, bet mus jau išvarė, tai mes jau ten nebegrižom...

Pažymėtina, kad yra daug sunkiau nustatyti ir apibūdinti sąveikas tarp grupės narių, negu apibūdinti atskirus individus, nes pirmuoju atveju gali būti daug įvairių ryšių (bet kuris grupės narys bendrauja su bet kuriuo kitu grupės nariu). Taip pat pirmuoju atveju informacija apie sąveikas pasiskirsto daugybėje interviu ir klausimynų. Ši informacija gali būti suvaldoma nurodant abstraktesnius sąveikų apibūdinimus, tačiau šiuo atveju atsiranda tikimybė prarasti svarbias etnografines detales. Pirminiuose duomenų analizės etapuose būtina daugybę kartų analizuoti šaltinių medžiagą, kad būtų pasiektas atitinkamas abstrakcijos laipsnis.

6 lentelėje pateiktos sąveikos tarp Chriso ir Alexo po to, kai jie nusprendžia tapti roko muzikantais ir pradeda įgyvendinti savo sumanymą.

6 lentelė. Chris ir Alex nusprendžia tapti roko muzikantais

u – aplinka	s – būsena	y – saviraiška
Chriso brolis groja septynstyge gitara.	Bitlai negroja septynstygeėmis gitaromis.	Chris nuima stygą.
Siūlo Alexui sukurti grupę „Chairs“ („Kėdės“).	Kodėl „Chairs“? „Chairs“ tinka – visi sėdi, mokymo sėdi, tėvai sėdi.	Alex pasiūlo nuimti „c“ ir iš-eina „Hairs“ („Plaukai“).
Jie iš pradžių galvoja be artkelio „the“, paskui su „the“.	Su artikeliu panašiau į „The Beatles“.	Chris siūlo įrašinėti dainas, akustinės gitaros netinka, reikia elektrinių.
Chris prijungia gitarą prie magnetofono, į vidų įleidžia mikrofoną.	Kas iš to iš-eina – toks suderintas garsas, pritrenkiantis.	Alex nieko nelaukdamas ėmėsi būgnų.
Važiuojam...	Tai fantastiška! Dabar mes pasistūmėsime muzikoje!	Jie kuria dainas, Chris kuria dizainą CD albumų viršeliams.
Jie leidžia muzikinius CD albumus.	Laiko ženklai. Tai kur kas geriau už „Pink Floyd“!	Jie pristato savo naujus albumus draugams.

Interviu tekstai, kurie panaudoti Alexo ir Chriso tarpusavio sąveikoms nustatyti

Chris:

Ką toliau... aha, ta muzika taip atsirado... Įrašai, na paskui... jie groja, o kodėl mes negalim? Tuo metu pas mus namie būdavo gitarų (brolis grodavo), bet septynstygių, tas vadinamas rusiškas derinimas, o ten visi vakariečiai šešiasstygėm grojo, ir mes persidarėm į šešiasstyges, kad gerai grot... (...)

Nepadarysi tokių elektrinių, dar plius gauti reikia kažkokių stiprintuvų, tai paimdavom pa-prasčiausius, pirkdavom. (...) Aš truputį lankiau jaunųjų technikų būrelį ten vienu metu, priedą tokį įsigijom... Prijungi prie akustinės gitaros paprastą tą „Aidas“ magnetofoną ir persiduoda garsas, va tau ir elektrinė. O dar mes... aš sugalvojau, kad pajungt ne į įėjimą pa-prastą, o į mikrofoninį įėjimą, tai gavosi vos ne tiuningaminis skambesys toksai, apstulbė... (...) Nu Alex iš karto kibo į būgnus, nu kaip... puodelis, dėžutė... tokie pirmi bandymai... (...)

Ir paskui mes pasivadinom savo grupę „Chairs“, tie vadinami „Kėdės“, tai pamąščiau, kodėl kėdės? Visi sėdi, mokykloj sėdi, tėvai sėdi....

O paskui dar akcentą (Alex) sumąstė: jeigu ‚c‘ nuimt, tai lieka plaukai, irgi gerai, tada jau buvo pasirodęs miuziklas „Plaukai“ (1968 m.).

Alexo paklausėme, kiek jis grupių turėjo per savo gyvenimą, kaip jos vadinosi, kaip susikurdavo, iš kur gaudavo instrumentų.

Alex: Oi, daug. Mes su Chrisu mokykloj pradėjom groti, 69–70 m. „Chairs“ vadinosi. Labai geras. „C“ nubraukt ir „Hair“ lieka – plaukai, o šiaip – taburetės, tai irgi negali prikišt. Ilgai mąstėm. Pradžioj be artikelio, paskui – su artikeliu, kaip „The Beatles“. Patys gamindavom instrumentus. Kristupas drožė savo gitarą tris mėnesius. Gamindavo, skolindavosi, prižiū-rėdavo. Viskas tvarkoj. Po to keletas nežymių vienkartinį eksperimentų ...Gitarą, fleitą, bo-sinę gitarą, be mušamųjų..., tokie eksperimentai. Tokie „Brysiiai“.

Chris ir Alex pasakojo apie savo muzikinę veiklą, apie jų sambūrius Chriso na-muose.

Chris: Na o su Alexu tai mes metus kūrėm, va net šiandien, paskaičiavau, 17 albumų yra išleistų mūsų.

K: Išleistų?

Chris: Taip, mes leisdavom albumus.

K: Ir kaip tai atrodydavo?

Chris: Popieriaus lapas, išpuoštas kaip plokštelės, na, mažesnis formatas, maždaug kompak-tinio disko dydžio, o viduj iškirptos dvi popierinės plokštelės, tai čia vizualinės, o garsas – audiokasetė, ne audio, o tada... juostinės buvo. Įrašydavom taip, būdavo, rašai ten, per daug įsitriukšmauji, mama pradaro duris, eikit...

K: Ar jūs save laikėt avangardu tuo metu?

Alex: Žinai, buvo eksperimentai. ...atsispindėdavo ir pavadinimuose, ...albumus darėm su Chrisu. Tai kur ten „Pink Floyd“... Ten ir vanduo čurlendavo, ir bum bum, tiek prikur-davom visokių laiko ženklų, visko buvo. Bet kadangi auditorija buvo, kaip aš sakau – kaip

padaryt anšlagą, žinai, penkių vietų kino teatre, tai reikia parduot 8 bilietus... ir anšlagas. Tai ir ten, žinai, ...visa auditorija, paklauso... Tokių nedaug. O prijuočiančių ir kitų vis vien bijotum... Vis vien uždara buvo kasta. Daug kas nukentėdavo, ir tėvai parduodavo. Sakydavo, kas čia per urodai...

Šie interviu fragmentai parodo, kaip buvo atrenkamos sąveikos tarp Chriso ir Alexo. Iš kiekvieno respondento interviu buvo imami atskirai. Klausinėjant antrąjį respondentą apie įvykius, kuriuos jau pateikė pirmasis, galime nustatyti, ką svarbiausio per daugiau nei 30 metų laikotarpį išlaikė atmintyje abu grupės nariai. Taip atpažįstamos bendros ir individualios aplinkos, atskleidžiami jų poveikiai, atkuriamos galimos būsenos bei išraiškos. Kaip minėjome, tyrimai truko net keletą metų. Vis giliau pažįstant grupės narius, kilo naujų tyrimų klausimų, taip pat ir interviu klausimų. Todėl buvo būtina kelis kartus sugrįžti pas respondentus ir išskelti naujas bei gilinti jau aptartas temas. Sąveikų tarp grupės narių atrinkimas yra daugiau pastangų reikalaujanti užduotis negu pradinis grupės narių individualumo apibūdinimas.

Išvados

Straipsnyje pristatėme pavyzdžius, kaip analizuoti empirinę informaciją naudojant apibrėžtų sistemų prieigą. Pirmoji dalis skirta informacijos struktūravimui, aprašant skirtingus individus kaip sistemas, o antroje akcentuojamas informacijos, susijusios su sąveika tarp individų, struktūravimas. Tai yra tyrimo fragmentas, nes analizė dar neužbaigta: darbas turi apimti visus grupę sudarančius individus ir kintamųjų skaičius turi būti padidintas. Tačiau matome, kad net fragmentiškas pavyzdys parodo, jog sistemų įvedimas, kuriuo etnografinė informacija struktūruojama į būsenos, saviraiškos / išraiškos kintamuosius ir poveikio kintamuosius, yra neabejotinai naudingas. Straipsnyje parodėme, jog grupės fenomeno esmę galima išsamiai atskleisti per saviraiškos kintamųjų ir aplinkos poveikio kintamųjų sąveikas, kai grupės nariai daro poveikį vieni kitiems, bendraudami tarpusavyje ir kurdami grupės identitetą. Antroje (sovietinė aplinka) ir trečioje (antisovietinė aplinka) lentelėje matome, kad „Alex“ ir „Chris“ sąveikos su jų aplinkomis gali būti vienodos, bet gali ir skirtis. Svarbu pažymėti, kad sistemos „Alex“ ir „Chris“, bendraudamos tarpusavyje, perduoda viena kitai savo individualaus bendravimo su aplinka patirtį ir taip jų patirtis išsiplečia. Jei „Alex“ ir „Chris“ nebendrautų, jie galėtų tų sąveikų tiesiogiai ir nematyti. Taigi, dvi sistemos, patiriančios stiprias tarpusavio sąveikas, mato bendrą aplinką gerokai kitokią, nei ją matytų tarpusavyje nebendraudamos, ir todėl jų galimo elgesio erdvė išsiplečia. Jei dviejų sistemų – šiuo atveju mūsų veikėjų „Alexo“ ir „Chriso“ – būsenos sutampa, tai tokių bendraujančių individų (sistemų) išraiškos juos supančios visuomenės atžvilgiu gali būti gerokai stipresnės, nei tikimasi iš

pavienu individualų. Toks grįžtamasis ryšys (visuomenės poveikiams) ne tik stiprina grupės tapatybę, bet ir daro ją labiau matomą bendroje aplinkoje (visuomenėje).

Straipsnyje pateikta sisteminės analizės prieiga taip pat leidžia natūraliai palyginti skirtingas subgrupes, veikiančias skirtingose aplinkose. Mūsų nuomone, sisteminė prieiga, kviečianti identifikuoti aplinkos sąveikas, taip pat atskleidžianti sąveikas grupės vidaus struktūroje, padeda natūraliai išvelgti grupių panašumus ir skirtumus. Tik išbandę tokią prieigą platesniu mastu, galėtume spręsti apie jos vertingumą.

Literatūra

- Barker, C. 2005. *Cultural Studies: Theory and Practice*. London: SAGE.
- Burt, R. S. 1982. *Toward a Structural Theory of Action: Network Models of Social Structure, Perception, and Action*. New York: Academic Press.
- Coleman, J. S. 1990. *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Durkheim, E. 1915. *Elementary Forms of the Religious Life: A Study in Religious Sociology*. London: G. Allen & Unwin; New York: Macmillan.
- Galor, O. 2007. *Discrete Dynamical Systems*. Berlin: Springer.
- Homans, G. C. 1950. *Human Group*. New York: Harcourt, Brace.
- Homans, G. C. 1974. *Social Behavior, Its Elementary Forms*. New York: Harcourt, Brace, Jovanovich.
- Hyde, D. 2008. Sorites Paradox // *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Prieiga per internetą: <http://plato.stanford.edu/entries/sorites-paradox/>, žiūrėta 2009 05 20.
- Luenberger, D. G. 1979. *Introduction to Dynamic Systems: Theory, Models, and Applications*. New York: Wiley.
- Mitin, V. V.; Romanov, D. A.; Michael, P. P. 2001. *Modern Advanced Mathematics for Engineers*. New York, Chichester: Wiley.
- Parsons, T. 1951. *The Social System*. Glencoe, Ill: Free Press.
- Ramanauskaitė, E. 2003. Jaunimo kultūrinė rezistencija sovietmečiu: hipių kultūrinės idėjos Lietuvoje // *Kauno istorijos metraštis* (sud. Kiaupa, Z.). Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, p. 125–161.
- Svede, M. A. 2003. “Lights, Camera, Subversive Action! Latvia’s Hippie Auteurs.” // Anu Mai Koll, (ed.). *The Baltic Countries Under Occupation: Soviet and Nazi Rule 1939–1991. Acta Universitatis Stockholmiensis: Studia Baltica Stockholmiensia*, 23. Stockholm: Almqvist and Wiksell International, p. 341–346.

Egidija RAMANAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Etnologijos ir folkloristikos katedra, Kultūrų tyrimų centras. Adresas: Laisvės al. 53-210, LT-44309 Kaunas. El. paštas: egidija@hmf.vdu.lt.

J. Rimas VAIŠNYS

Jeilio (Yale) universitetas, Elektros inžinerijos departamentas. Adresas: New Haven, Connecticut 06511, USA. Vytauto Didžiojo universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Kultūrų tyrimų centras. Adresas: Laisvės al. 53-210, LT-44309 Kaunas. El. paštas: rimas.vaisnys@yale.edu.

Gauta 2009 m. balandžio 2 d.

Priimta 2009 m. rugsėjo 15 d.

Egidija RAMANAUSKAITĖ

J. Rimas VAIŠNYS

Lessons from a Hippie Paradise Glimpsed Through a Keyhole (2)

Summary

Because there is a close relationship between observations and theory, in this paper, we presented examples of ethnographic information viewed within a dynamical systems approach as applied to study the behaviour of a small hippy community in Lithuania during the Soviet era. This approach invites organization of the domain of observation into systems, environments and interactions as a way to deal with complex systems in a manageable way and yet maintain consistency between incomplete descriptions, the usual situation in field work. The first section concentrates on the description of individuals as systems, pointing out the information needed to describe their states and responses to interactions coming from their environments. The second section emphasizes the definition of interactions among the subsystems, particularly the influences that individuals exert on their environments. As this is a preliminary report, neither analysis is yet complete: the work has yet to include all the individuals making up the group and the number of variables needs to be increased. Nevertheless we feel that even the incomplete examples are sufficient to indicate that the introduction of systems concepts, which then structure the ethnographic information into states, expression variables and influence variables, has considerable utility. While it is yet to be convincingly demonstrated, it appears that it may be possible to relate the essentials of group phenomena to the interplay of self-expression variables and influence variables between the group members in the course of forging a group identity. By providing a common informational structure for describing groups, such a systems oriented approach should provide a natural framework for making comparisons between different subcultural groups, not only for the Lithuanian “hippie” subculture of the late 1960s and early 1970s, as discussed here.

Keywords: system and dynamical system, environment, states, expression variable, influence variable, function, group identity, ethnography